

Ҳаж китоби

Муаллиф: Мұхаммад Ошиқ Илоҳий

Таржимон: Абу Умар ал-Маданий

1. Савол: Араб тили ва Ислом шариатида ҳаж деб нимага айтилади?

Жавоб: Араб тилида ҳаж деб, улуғ жойни зиёрат қилишга айтилади. Шариатда эса маҳсус жойни маълум вақтда маҳсус амалларни қилиш учун зиёрат қилишга айтилади. Қуйида иншоаллоҳ буларнинг барчасини батафсил билиб оласиз.

2. С: Исломда ҳаж қилишнинг ҳукми нима?

Ж: Ҳаж ислом арконларидан бири бўлиб, унинг фарзлигини инкор қилган киши коғир бўлади. Аллоҳ таоло шундай марҳамат қиласи: (**Ва йўлга қодир бўлган кишилар зиммасида Аллоҳ учун мана шу йини ҳаж-зиёрат қилиш бурчи бордир**).

3. С: Ҳаж кимларга фарз бўлади?

Ж: Ҳаж балоғатга етган, ақлли, соғлом мусулмон кишиларга йўл тинч бўлиши ва улар сафар харажатига қодир бўлишлари шарти билан фарз бўлади. Нақлиёт воситасига эга бўлиш ёки ижарага олиш сафар харажати жумласидандир. Ҳажга сарфланадиган маблағ турар жой, зарурий эҳтиёжлар, ҳамда бола-чақасининг то у қайтиб келгунга қадар етарлик нафақасидан ортиқча бўлиши шарт.

4. С: Аёл киши ҳаж қилиши учун юқорида айтилган шартлардан ўзга шартлар ҳам борми?

Ж: Ҳа, аёл киши эри ёки бирон маҳрами^[1] билан ҳаж қилиши шарт. Агар аёл яшайдиган ер билан Маккай мұкаррама ўртасида намоз қаср үқиладиган сафар масофаси^[2] бўлса, у эри ёки маҳрамисиз ҳажга чиқиши жоиз эмас.

Ҳажнинг фарз, вожиб ва суннатлари

5. С: Ҳажнинг фарзлари нималар ва улар нечта?

Ж: Фарзлари учта, улар қуйидагилар:

- 1- Эҳром;
- 2- Арафотда туриш;
- 3- Зиёрат тавофи.

6. С: Вожиблари нималар?

Ж: Улар қуйидагилар:

- 1- Қурбон ҳайити куни тонг отгандан кейин муздалифада туриш;
- 2- Сафо-Марва ўртасида саъй қилиш;
- 3- Жамарот^[3] тошларини отиш;
- 4- Видолашув тавофини қилиш (Маккалик бўлмаган ҳожиларга хос);
- 5- Сочни қирдириш ёки қисқартириш;

Ислом Нури

- 6- Арафа куни Арафотда то кун ботгунча туриш;
  - 7- Ҳадий^[4] сўйиш. (Қирон ва таматтуъ ҳажни қилганларга хос).
  - 8- Муфрид^[5] 1-тош отиш, 2-соч олдириш тартибга риоя қилиши.
Корин^[6] ва мутаматте^[7] 1- тош отиш, 2-ҳадий сўйиш, ва 3-соч олдириш тартибга риоя қилиши.
  - 9- Зиёрат тавофини қурбонлик кунлари Зулҳижжа ойининг 11-12-13-кунлари дан бирида адо этиш.
  - 10- Сочни ҳарам чегараси ичида, ва қурбонлик кунларидан бирида олдириш ёки қисқартириш.
- 7. С: Ҳажнинг суннатлари нималар?**
- Ж:** Улар қуйидагилар
- 1- Қудум тавофини қилиш (ифрод ва қирон ҳажини қилувчи оғоқий (мийқотдан ташқаридан келган)ларга хос);
  - 2- Изтибоъ^[8] ва рамал^[9] қилиш. (тавофдан сўнг Сафо-Марвада саъи қилиш мақсади бўлса);
  - 3- Минога тарвия (8-зулҳижжа) куни бориш ва ўша ерда ертанги кун бомдодидан кейингача қолиш;
  - 4- Арафа куни қуёш чиққандан сўнг минодан арафотга йўл олиш;
  - 5- Қурбонлик куни тонг отмасдан олдин муздалифада тунаш;

- 6- Арафотда ғусл қилиш;
- 7- Зулхижжа ойининг 11-12-13- кечаларида минода тунаб қолиш.

Эҳром ва эҳромга киришга таъйинланган жойлар

8.С: Эҳром нима у?

Ж: Эҳром талбия айтиш билан ҳаж ёки умрага ният қилишdir.

9. С: Киши эҳромсиз ўтиш жоиз бўлмаган мийқот-эҳром чегараларини айтиб берсангиз.

Ж: Мийқотлар бешта бўлиб уларни барчасини Пайғамбар соллоллоҳу алайҳи ва саллам белгилаб берганлар.

- 1- Зулхулайфа, Мадина аҳолисининг мийқоти;
- 2- Зоту-ирқ, Ироқликларнинг мийқоти;
- 3- Жуҳфа, Шом-Сурия, Ливан ва Фаластиналарнинг мийқоти;
- 4- Қарн, Наждликларнинг мийқоти;
- 5- Яламлам, Яманликларнинг мийқоти.

Бу мийқотлар мазкур минтақалар аҳолисига ва у ердан ўтиб келувчилар учундир.

10. С: Юқорида айтиб ўтилган мийқотлар, ўша мийқотлардан ташқарида яшовчилар ва ва у ердан ўтиб келувчилар учун бўлса, мийқотнинг ўзида ёки икки мийқот ўртасида, ёки ҳилда яъни мийқот

билин ҳарам ўртасида яшовчилар ҳамда ҳарамни ўзида яшовчиларнинг хукми нима?

Ж: Мийқотнинг ўзида яшовчилар ўз жойларидан эхромга кирадилар. Ҳарам билан мийқот ўртасида яшовчилар ҳилдан^[10] эхромга кирадилар. Ҳарамда яшовчилар ҳажда ҳарамнинг ўзидан, умрада эса ҳарам ташқарисидан эхромга кирадилар.

11. С: Мийқотга етиб келмай туриб, мийқот ташқарисидан эхромга кирса бўладими?

Ж: Ҳа бўлади. Агар у ҳаж ойларида эхромда ман қилинган ишлардан ўзини тийишга ишонса шуниси афзалроқ .

12.С: Эхромга мийқотдан ўтиб кетгандан кейин кирса нима бўлади?

Ж: Бундай қилиш жоиз эмас. Агар мийқотдан ўтгандан кейин эхромга кирса, унга жонлиқ сўйиш вожиб бўлади.

13.С: Бир киши Маккаи Мукаррамага сафар қилсаю йўлда мазкур мийқотлардан биронтасига ҳам йўлиқмаса, у қаердан эхромга киради?

Ж: У қайси мийқот ёнидан ўтса, ўша мийқот тўғрисидан эхромга киради.

14.С: Эхромга киришнинг суннатда кўрсатилган йўл-йўриғи борми?

Ж: Албатта бор. Киши эхромга кирмоқчи бўлса, аввал ғусл ёки таҳорат қиласи -ғусл афзалроқ.- сўнг икки бўлак матодан иборат янги ёки ювилган, тоза эхром либосини кияди. Эхром либосининг бирини белидан пастки қисмига ўрайди, иккинчисини елкасидан ташлаб

олади. Агар атири бўлса, баданини хушбўйлаб олади. Атир эҳром либосига тегиб кетмаслиги керак, тегиб кетса дарҳол ювиб ташланади. Сўнгра икки ракъат намоз ўқиб, қуидагича ният қиласди:

Эй, Аллоҳим мен ҳаж қилишни ният қилдим. Уни Ўзинг осон қилгин ва мендан қабул қилгин дейди, сўнгра талбия айтади:

Оннингга тайёрман эй, Аллоҳим оннингга тайёрман. Оннингга тайёрман Сенинг шеригинг йўқдир, оннингга тайёрман. Албатта барча ҳамд-мақтovлар, неъматлар ва мулк фақат Сеникидир Сенинг шеригинг йўқдир.)

Маъноси:

(Амрингга тайёрман эй, Аллоҳим амрингга тайёрман. Амрингга тайёрман Сенинг шеригинг йўқдир, амрингга тайёрман. Албатта барча ҳамд-мақтovлар, неъматлар ва мулк фақат Сеникидир Сенинг шеригинг йўқдир.)

Ушбу калималардан ҳеч бирини тушириб қолдирмайди. Талбия айтган киши эҳромга кирган ҳисобланади, энди у эҳромда ман этилган ишлардан эҳтиёт бўлмоғи лозим.

15.С: Аёл киши ҳайз ёки нифос ҳолатида бўлса, эҳромга кирадими ёки қон тўхташини кутадими?

Ж: Қон тўхташини кутмайди, агар ювингани жой топса, тозалик учун ювиниб, соchlарини тараб, эҳромга киради. Ният қилиб талбия айтса, эҳромга кирган ҳисобланади. Маккаи мукаррамага етиб келгач, қон тўхташини кутади, тўхтагач ғусл қилиб тавоғ қиласди.

Эҳром маҳзуротлари

16.С: Эҳромда нималар ман қилинган?

Ж: Куйидагилар ман қилинган:

1. Аёлга яқинлик қилиш;
2. Гуноҳ ишларни қилиш;
3. Жанжал-тўполон қилиш;
4. Куруқликдаги овланадиган ҳайвонларни ўлдириш;
5. Овчига ов қаерда эканини айтиб бериш; (Ишора билан ҳам кўрсатилмайди.)
6. Кўйлак, шим, тўн ва шулар каби инсон аъзосига мўлжаллаб тикилган ёки тўқилган нарсаларни кийиш;
7. Кўлқоп ва маҳси кийиш. Агар ковуш топа олмаса, маҳсини тупикдан пастини ковуш симон қилиб кесиб ташлайди;
8. Бошни ва юзни ўраш-беркитиш. Салла, дўппи ва бундан бошқа бош кийимларни киймайди;
9. Хушбўйлик ишлатиш;
10. Соч, соқолни олиш ёки қисқартириш. Бадандаги тукларни қайси йўл билан бўлса ҳам кетказиш;
11. Тирноқ олиш;
12. Эҳроми хушбўй ранглар билан бўялган бўлиши. Агар ювилган

Ислом Нури

бўлиб хушбўй ҳид анқимайдиган бўлса, зарари йўқ.

17.С: Мазкур маҳзуротлар ҳаж эхромида ман қилинган нарсаларми ёки умра эхромидами?

Ж: Бу нарсалар ҳар икки эхромда ҳам ман қилинган.

18.С: Маҳзуротларда эркак-аёлнинг ҳукми бир хилми ёки баъзи ишларда аёлларнинг ҳукми фарқ қиласадими?

Ж: Бу нарсаларда эркак-аёлнинг ҳукми деярли бир хил. Аёлларнинг фарқи улар барча тикилган кийимларни кияверадилар, уларнинг эхромлари учун хос кийим йўқ. Бошларини ҳам ўрайдилар. Номахрам эркаклар бўлмаган жойларда юзларини тўсмайдилар, акс ҳолда рўмолларини бошларидан ташлаб юзларини тўсадилар.

19.С: Эхромдаги киши ювинса бўладими?

Ж: Ҳа, ювинса бўлади фақат ҳеч қандай хушбўй нарса ишлатмайди. Хушбўй бўлмаслик шарти билан бошини шампунлаб ёки совунлаб ювса бўлади.

20.С: Эхромдаги киши уй, капа, соябонлик арава (ва сайёра) ичидагояланса бўладими?

Ж: Буларнинг барчаси жоиз.

21.С: Талбияни кўп айтишнинг ҳукми нима?

Ж: Талбияни кўп айтиш суннат. Хусусан, намозлардан кейин, сахарда, бир ҳолатдан иккинчи ҳолатга ўтганда: тонг отганда, кун ботганда,

шунингдек ҳар тепаликка чиққанда ёки пастликка тушганда ҳамда одамларга йўлиққанда ва ҳоказо.

Маккага кириш ва тавофи қудум[11]

22.С: **Ифрод** ёки **Қирон** ҳажини ният қилган киши Маккай Мукаррамага кирса амални нимадан бошлайди.

Ж: **Муфрид** ва **Қорин** Маккай Мукаррамага етиб келгандан кейин таҳорат олиб масжидул ҳаромга киради. Каъбатуллоҳни кўргач такбир ва таҳлил айтади -Аллоҳу акбар, ла илаҳа иллаллоҳ- дейди. Сўнг тавоф қиласи.

23.С Таматтуъ ҳажини ният қилган киши нима қиласи?

Ж: Мутаматтиъ (яъни шу ҳажни қилаётган одам) Маккай Мукаррамага киргач юкларини жойлагандан кейин Байтуллоҳга келиб муфрид ва қорин каби тавоф қиласи. Бу тавоф мутаматтиъ учун умранинг тавофи ҳисобланади.

24.С: Тавоф қандай бошланиб, қандай тугатилишини айтиб берсангиз?

Ж: Тавофни Ҳажарул асвад олдидан унга юзланиб такбир айтиб бошлайди. Сўнгра мусулмонларга озор бермай имкони бўлса Ҳажарул асвадни қўли билан ушлайди ва ўпади. Озор еткизмай ўпишни иложи бўлмаса, ўнг кафти билан ушлаб кафтини ўпади. Бунинг ҳам иложи бўлмаса, қўлидаги ҳасса ёки шунга ўхшаш бирон нарсани теккизиб ўшани ўпади. Бунга ҳам имкон тополмаса, Ҳажарул асвад рўпарасига келиб, унга юзланган ҳолда, қўлинини кўтариб Аллоҳу акбар дейди. Бунда кафтининг ташқи тарафини ўзи томонга, ичини Ҳажарул асвадга қаратиб, уни ушлагандай қилиб узатади, кафтини ўпмайди.

Ислом Нури

Сўнгра ўнг томонига юзланиб, Каъбатуллоҳни чап тарафда қилиб, юришни бошлайди. Тавофда ҳатийм^[12] орқасидан айланиб ўтади. Рукнул ямоний олдидан ўтганда иложи бўлса уни силаб ўтади. Иложи бўлмаса қўлини унга қаратиб кўтармайди. Ҳажарул асваднинг қархисига етиб келиши билан битта тавоф тўла бўлади. Шу тарзда етти марта тавоф қиласди. Тавофни Ҳажарул асваддан бошлаб, Ҳажарул асвада тугатади. Тугатаётганда Ҳажарул асвадни ушламайди, унга қўли билан ишора ҳам қилмайди.

Рамал ва изтибоъ

25.С: Айрим тавоф қилувчларнинг рамал ва изтибоъ қилаётганларини кўрамиз. Бунинг ҳукми нима?

Ж: Тавофдан сўнг Сафо-Марвада саъй қилиши керак бўлган одамга рамал ва изтибоъ қилиши суннат. Рамал тавофнинг аввалги учтасида, изтибоъ эса ҳаммасида суннат. Тавофи қудум қиласидан киши ундан сўнг саъй қилмоқчи бўлса, рамал ва изтибоъ қиласди, бўлмаса, йўқ. Умра тавофини қилувчи эса рамал ва изтибоъ қилаверади. Чунки у тавофдан сўнг албатта саъй қиласди.

26.С: Рамал қилиб юриш қандай бўлишини айтиб берсангиз?

Ж: Оҳиста югуриш.

27.С: Изтибоъ қандай бўлади?

Ж: Эҳромнинг бир тарафи ўнг қўлтиғ остидан чиқариб, чап елка устига ташлаб олинади. Ўнг елка очиқ туради.

Тавоф намози

Ислом Нури

28.С: Тавофдан сўнг нима қилинади?

Ж: Тавофдан сўнг икки ракъат намоз ўқиш суннат.

29.С: Бу намозни қаерда ўқилади?

Ж: Мақоми Иброҳим орқасида ўқиш суннат. Агар Мақомнинг орқасида ўқишининг имкони бўлмаса, яна ҳам орқароқда ўқийди. Бунинг ҳам иложиси бўлмаса, Масжидул Ҳаромнинг ҳар жойида ўқиса бўлади

30.С: Мазкур намозда бирон муайян сура ўқиш керакми?

Ж: Имом Муслим Жобир розияллоҳу анҳудан ривоят қилган ҳадисда, Росулуллоҳ соллоллоҳу алайҳи ва салллам бу намозда, Кофирун ва Ихлос сураларини ўқиганликларини айтганлар.

Сафо-Марвада саъӣ қилиш

31.С: Сафо-Марвада қай тарзда саъӣ қилиш керак эканини баён қилсангиз.

Ж: Саъӣ қилувчи Сафо томон кўтарилиб ушбу ояти каримани охиригача ўқийди.

(Сафо томон кўтарилиб ушбу ояти каримани охиригача ўқийди...)

Сўнг такбир ва таҳлил айтади, ва Росулуллоҳ соллоллоҳу алайҳи ва саллламга салавотлар айтиб ўзи ҳоҳлаган дуоларни ўқийди. Ушбу калимани уч марта ўқиш ва ҳар биридан кейин дуолар қилиш суннат:

Он өмүрдүндең оңай, күштің өмүрдүн оңай жағынан оңай, оңай
жынысынан оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай,

оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай, оңай.

Сўнг Марва томон юради, зангори белгига етгач то иккинчи зангори белгигача тез югуради. Иккинчи зангори белгига етгандан кейин оддий юришига қайтиб Марвага келади. Марвага кўтарилиб яна Сафода ўқиган дуоларни такрорлайди, оятни ўқимайди. Мана шу бир саъй бўлиб, Марвадан Сафога бориш ҳам бир саъй ҳисобланади. Саъй Сафода бошланиб Марвада битади. У саъйда мудом Аллоҳни зикр қиласиди. Ҳар гал борганда ҳам келганда ҳам икки зангори белги ўртасида югуради. Аёллар ҳеч ўринда югурмай оддий юришда юрадилар. Қорин ва муфрид бундан кейин то ҳажни тугатиб қайтгунларига қадар бошқа саъй қилмайдилар.

Соч олдириш

32. С: Сафо-Марвада саъй қилиб бўлгандан кейин нима қиласиди?

Ж: Сафо-Марвада саъй қилиб бўлгандан кейин Таматтуъ ҳажини қилувчи одам сочини қирдиради ёки қисқартиради. Кирдиришни ҳажга қолдириб қисқартиргани афзал. Аёллар соchlарини жамлаб учидан бир бармоқ бўғимича қирқиб ташлайдилар.

33.С: Сочни ҳамма олдирадими?

Ж: Йўқ, сочни фақат мутаматтиъ олдиради. Қорин ва муфрид соч олдирмайдилар қисқартирайдилар ҳам. Улар то Қурбонлик кунигача эҳромда қоладилар ва ўша куни соchlарини олдирадилар.

34.С: Мутаматтиъ соч олдирғандан кейин нима қиласы?

Ж: Мутаматтиъ әхромидан чиқады, одатай кийимларини кияди. Үнга әхром сабабли ҳаром бүлгап барча нарсалар ҳалол бүлади. У тарвия куни ҳаж учун әхром боғлагунича шу ҳолда юради.

Минога, сұнг Арафотта бориш

35.С: Ҳожи тавофи қудум ва Сафо-Марвада саъй қилиб бүлгач Маккан мұкаррамада то ҳажгача бир мұддат қолса, бу мұддат давомида нима қиласы?

Ж: У әхромда қолиб хоҳлаган вақтда тавоф қиласы, беш вақт намозни ҳарамда үқийди. Чунки бу ерда үқилған бир намоз бошқа жойда үқилған юз минг намоздан афзалроқдир.

Тарвия (8- Зулхижжа) куни күн чиққандан кейин минога йўл олади.

36.С: Минога боргач нима қиласы?

Ж: Минода қолиб, пешин, аср, шом, хуфтон ва бомдод намозларини ўз вақтида жамоат билан адо этади.

37.С: Арафа куни қуёш чиққач нима қиласы?

Ж: Арафа куни қуёш чиққач, Арафотта бориб у ерда то күн ботгунча қолади. Заволдан кейин имом билан пешин ва аср намозларини жамлаб үқийди. Имом намоздан олдин хутба қилиб, намоз үқиши тартиби, Арафот ва Муздалифада туриш, минода тош отиш, қурбонлик сўйиш, соч олдириш ҳамда зиёрат тавофи каби ҳаж амалларини ҳожиларга ўргатади. Сұнгра пешин намози вақтида бир аzon икки

иқомат билан пешин ва аср намозларини жамлаб ўқийди. Мана шу жаму-тақдимдир. Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳ наздиларида жамъу-тақдим қилиб ўқиши учун мусулмонлар халифаси ёки унинг ноиби бўлиши, ҳаж эҳромида бўлиш, пешин вақти бўлиши шарт. Бинобарин, кимки ўз чодирида ёлғиз ўзи ёки кичик жамоат билан ўқиса, ҳар икки намозни ўз вақтида алоҳида ўқийди. Абу Юсуф раҳматуллоҳи алайҳ наздиларида эса ёлғиз ўқувчи ҳам жамъу-тақдим қилиб ўқийверади.

38.С: Намоздан сўнг нима билан машғул бўлади?

Ж: Намоздан сўнг то қуёш ботгунча Арафотда туриб, дуо билан машғул бўлади. Раҳмат тоғи яқинида туриш, ва имкони борича тик туриб дуо қилиш мустаҳаб амалдир. Ўз чодирида дуо қилса ҳам бўлади.